

мр *Владимир* ПОПОВИЋ  
As-Financial Center а.д. Београд

## ОДГОВОРНОСТ ВЕЋИНСКОГ АКЦИОНАРА ЗА ПОСЛОВАЊЕ АКЦИОНАРСКОГ ДРУШТВА

### Резиме

*Већински акционар није и једини власник акционарској друштва. Од одлука које се доносе његовом већином гласова, зависи пословање тој друштва у целини и оне се могу негатаивно одразити и на део капиталала са учешћем мањинских акционара.*

*Правни механизми контроле и одговорности већинској акционара према мањинским за пословање акционарској друштва, предвиђени су на више начина, према различитим критеријумима: утицају на доношење одлука зависно од величине учешћа у основном капиталу друштва; незаконитости одлука скупуштине акционара; одговорности већинској акционара за штету; могућности „изласка“ мањинских акционара из друштва; могућности захтева за престајанак друштва.*

*Одговорност већинској акционара према мањинским, инструментал је заштити интереса и мањинских акционара и акционарској друштва у целини.*

**Кључне речи:** *већински акционар, мањински акционар, акционарско друштво, одговорност, пословање.*

### I „Свемоћ“ и одговорност

Да ли постоји и која је граница иза које већински акционар не полаже другим власницима акционарског друштва, мањинским, ак-

ционарима, рачуне за своје пропусте у управљању и, због тога, лоше пословање друштва и причињену штету? Да ли већ акционар са преко 50% акција са правом управљања – гласа у скупштини акционара (контролни акционар, са већинским учешћем<sup>1</sup> – већински акционар) има тај „имунитет“ или је свемоћан као акционар тек ако је једини? Већински акционар често у почетку нема ову дилему. Међутим, касније, у сукобу интереса са мањинским акционарима,<sup>2</sup> долази у контакт са извесним ограничавајућим правним механизмима остваривања „власти над капиталом“, који су установљени да и над њим успоставе извесну контролу, равнотежу унутар корпорације (акционарског друштва) и различитих интереса у њој.

Капитал корпорације јесте већим делом његов, али није само њихов. И управо због оног мањег дела, одлуке које се доносе његовом већином гласова, а од којих зависи пословање корпорације у целини и које могу имати негативне последице на имовину, обавезе и капитал корпорације у целини, могу се негативно одразити и на део капитала са учешћем мањинских акционара. Отуда и контрола и одговорност већинског акционара према мањинским, за последице одлука које он, преко скупштине акционара, доноси и уопште за његове поступке на пословање акционарског друштва, као правна заштита мањинских акционара у случају повреде њихових права, у складу са принципом равноправног третмана акционара.<sup>3</sup>

## II Утицај мањине на управљање

### 1. Право на „излазак“

Већ сам мањински акционар појединачно, без обзира у коликом је садејству учешћа у капиталу акционарског друштва са другим акционарима, има право на престанак својства акционара, „излазак“ из акционарског друштва обавезном куповином тих акција од стране акционарског друштва, уколико је акционар незадовољан одлуком донетом без његовог гласа. У случајевима одређеним Законом, већински акционар је обавезан да откупи његове акције. Не ради се само о промени правне форме, статусној промени акционарског друштва и стицању или располагању имовином велике вредности, већ и о било којој другој од-

1 Закон о привредним друштвима (*Службени гласник РС*, бр. 125/2004, даље: ЗОПД), чл. 367.

2 Други агенцијски проблем корпоративног управљања – Мирко Васиљевић, *Корпоративно управљање – правни аспекти*, Београд, 2007, стр. 20.

3 OECD Принципи корпоративног управљања (2004), OECD, 2004 – Принцип III.

луци која погађа његова права, ако је оснивачким актом одређено да има право на несагласност и откуп акција.<sup>4</sup> Несагласни акционар својим изласком неће више ограничавати већинског акционара у одлучивању, али му намеће финансијску обавезу у вези са откупом акција и промену у управљачкој структури у ситуацији када већинском акционару можда уопште није потребан 100% гласова.

И ван наведених случајева мањински акционар, сада у садејству са другим мањинским акционарима, а којима је укупно преостало највише 5% акција акционарског друштва, има право на „принудну куповину“ његових акција, у овом случају од стране већинског акционара који је пре тога стекао 95% акција друштва.<sup>5</sup> Ово право мањинског акционара пандан је праву већинског акционара у истој ситуацији (95% акција), на „принудну продају“ акција њему.<sup>6</sup> Међутим, право на „принудну куповину“ је шире постављено – претходно стицање 95% акција није ограничено само на преузимање акција јавном понудом у коначном делу тог стицања, већ обавезује већинског акционара и у случајевима других начина стицања; није, према томе, уопште ограничено само на акције са правом гласа.

А, у односу на претходно наведено право на откуп акција од стране акционарског друштва, право на „принудну куповину“ је не само обухватније у погледу случајева у којима настаје, већ директно усмерено на већинског акционара, са дужим роком за подношење захтева од стране мањинског акционара.

## **2. Управљачка права која проистичу из садејства мањинских акционара**

Онда када мањински акционари немају намеру изласка из акционарског друштва, а имају заједно најмање 5% акција (не само управљачких), на располагању су им управљачка права када су у питању одлуке скупштине по одређеним статусним променама. Наиме, у случајевима када се поступак одређене статусне промене, под условима утврђеним Законом, може спровести без одлуке скупштине акционара друштва стицаоца, они имају право да захтевају сазивање скупштине ради одлучивања о спајању другог привредног друштва са тим друштвом уз припајање (у тзв. поједностављеном поступку услов је најмање 5% акција са правом

4 Закон о привредним друштвима (*Службени гласник РС*, бр. 125/2004, даље: ЗОПД), чл. 444.

5 ЗОПД, чл. 448; Закон о преузимању акционарских друштава (*Сл. гласник РС*, бр. 46/2006 и 107/2009, даље: ЗПАД), чл. 35.

6 ЗОПД, чл. 447 и 449; ЗПАД, чл. 34.

гласа о спајању уз припајање)<sup>7</sup>, као и ради одлучивања о подели другог привредног друштва уз припајање том друштву.<sup>8</sup>

Још шира права у погледу одржавања скупштине акционара имају мањински акционари са најмање 10% акција са правом гласа – да захтевају сазивање ванредне скупштине акционара, уношење нових питања у дневни ред скупштине, да се по одређеним питањима тајно гласа<sup>9</sup> (с обзиром на природу овлашћења, овде се ради о обичним, управљачким акцијама).

Међутим, у свим овим случајевима, сва права мањинских акционара досежу до одлучивања скупштине акционара о наведеним питањима. Ту се права мањинских акционара исцрпљују, а скупштина одлучује оговарајућом већином гласова, у складу са законом и актима акционарског друштва, при чему мањина акционара остаје „у сенци“ већинског.

Посебан је случај са правом мањинских акционара са најмање 20% акција, да скупштина акционара, или суд, ако скупштина то не учини, изабере стручног повереника ради прегледа финансијских извештаја и пословних књига у последње три године и да оствари увид у извештај стручног повереника и приложену документацију.<sup>10</sup> Овде се, под претпоставком вероватноће постојања повреде закона или оснивачког акта, прејудира сама одлука скупштине за стварање услова (ако је неопходно и путем суда) да се испитају пословне књиге и документација акционарског друштва и узму изјаве од надлежних лица, како би се утврдило стање пословања у друштву. Уколико извештај стручног повереника покаже да су учињене битне повреде закона, оснивачког акта или статута друштва, то је основ за одржавање ванредне седнице скупштине акционара. Сама одлука скупштине поводом извештаја стручног повереника, ипак, ван домаћаја је мањинских акционара подносилаца захтева, али, без обзира на одлуку скупштине (тј. већинског акционара), извештај може бити основ за предузимање мера, ван утицаја на управљање преко скупштине, због незаконитог пословања, о којима ће у наредном излагању бити више речи.

Најзад, када мањински акционари досегну учешће у основном капиталу са преко 1/3 акција са правом гласа, они директно конкуришу и могу онемогућити већинског акционара у доношењу оних одлука у скупштини за које је оснивачким актом акционарског друштва или Законом о привредним друштвима прописана квалификована већина за

7 ЗОПД, чл. 391 и 401.

8 ЗОПД, чл. 415.

9 ЗОПД, чл. 277, 278, 284 и 297.

10 ЗОПД, чл. 334–336.

доношење, а у овом другом случају, оснивачким актом или статутом друштва, није замењена обичном већином укупног броја акција са правом гласа<sup>11</sup> (законом је прописана за назначајнија питања, као што су измене оснивачког акта, статусне промене, располагање имовином велике вредности и др.<sup>12</sup>). При том, акције са правом гласа подразумевају право гласа о том питању, тако да укључују и преференцијалне акције ако се ради о одлукама којима се погађају права ималаца ових акција.<sup>13</sup>

### III Одговорност већинског акционара за штету

#### 1. Индивидуална тужба

Већински акционар одговоран је сваком мањинском акционару за накнаду штете.<sup>14</sup> Противправност се огледа у повреди више дужности која према акционарском друштву имају одређена лица, пре свега већински акционар. Он је обавезан, генерално, да ради у интересу акционарског друштва,<sup>15</sup> а у оквиру тога:

- да своје послове извршава савесно, са пажњом доброг привредника;
- да своју процену заснива на информацијама и мишљењима стручних, компетентних и савесних лица;
- да поступа савесно и лојално према друштву, а нарочито да не користи имовину друштва у личном интересу, да не користи повлашћене информације и не злоупотребљава позиције у друштву за лично богаћење, не користи пословне могућности друштва за своје личне потребе;
- да поштује забрану конкуренције;
- да чува пословне тајне;
- да поштује и друге дужности у том смислу одређене актима друштва.<sup>16</sup>

Повреде свих ових дужности – несавесно и нелојално поступање, неправилна пословна процена, сукоб интереса, повреда забране конкуренције, одавање пословне тајне – односе се на пословање друштва, упе-

11 ЗОПД, чл. 293.

12 ЗОПД, чл. 339, 390, 408, 410, 411, 421, 422, 424, 443.

13 ЗОПД, чл. 209, 294 и 341.

14 ЗОПД, чл. 40.

15 ЗОПД, чл. 31.

16 ЗОПД, чл. 32, 33, 36, 38 и 39.

рене су на друштво, али и, генерално, на његове власнике – акционаре, наравно и мањинске и могу имати за резултат штету коју, у овом случају већински акционар, проузрокује мањинском акционару који подноси тужбу.

## 2. Деривативна тужба

Обједињавање повређених интереса друштва и мањинских акционара, формално је заокружено кроз деривативну тужбу коју мањински акционар, у своје име а за рачун друштва, може поднети против већинског акционара, ради накнаде штете проузроковане друштву повредом наведених дужности према друштву. Због повезаности активно легитимисаног лица у овом случају са акционарским друштвом, услов је да акционар, или више њих заједно, имају акције које представљају најмање 5% основног капитала друштва.<sup>17</sup>

Такође је, генерално, за подношење деривативне тужбе услов да се претходно поднесе захтев самом друштву (овлашћеном органу или лицу) да поднесе тужбу.<sup>18</sup> Међутим, како се тужени, због контролног утицаја, фактички поистовећује са друштвом, тај услов у овом случају нема практични значај.

## IV Мере према већинском акционару преко друштва

За разлику од деривативне тужбе, има случајева обједињавања интереса друштва и већинског акционара, у којима мањински акционари такође могу предузимати одређене мере према већинском акционару у смислу његове одговорности за пословање друштва, али преко самог друштва.

### 1. Побијање одлука скупштине акционара

Сваки акционар може тужбом против акционарског друштва побијати одлуку скупштине акционара, под условом да је она садржински или процедурално супротна закону, оснивачком акту или статуту друштва и да је он гласао против те одлуке или је онемогућен да буде на седници скупштине.<sup>19</sup>

Посебни случајеви побијања односе се на избор чланова управног, надзорног и извршног одбора, као и одбора ревизора и интерног реви-

17 ЗОПД, чл. 41.

18 *Ibid.*

19 ЗОПД, чл. 302 и 306.

зора. На мање важне одлуке о пословању акционарског друштва, када је реч о посебним случајевима побијања, тичу се усвајања финансијских извештаја и то уколико је садржина финансијских извештаја супротна прописима којима се искључиво или претежно штите интереси поверилаца друштва (у овом случају, дакле, Закон не третира приоритетно мањинске акционаре) или ревизија финансијских извештаја није обављена, а по закону је морала да се обави, односно ако је нису обавила за то овлашћена лица.<sup>20</sup>

Иако ову тужбу може поднети само једно лице, пресуда којом се одлука скупштине побија, делује у корист и против сваког акционара и обавезујућа је за односе између акционара и друштва, као и друштва и чланова органа друштва, дакле не производи правно дејство само између парничних странака, већ *erga omnes*. Следствено томе, сваки акционар може да буде умешач у спору.<sup>21</sup>

## 2. Захтев за престанак друштва

Ако се на почетку овог излагања говорило о праву акционара на „излазак“, у овом случају, додуше са знатно већим цензусом – најмање 20% акција, мањински акционари имају право да захтевају од суда да наложи престанак друштва или друге мере у вези са тим.<sup>22</sup> Ово право, веома комплексно по свом домену примене, обухвата случајеве:

- блокаде рада акционарског друштва тако да се послови друштва не могу више водити у интересу акционара и то када чланови управног одбора због поделе или из других разлога не могу да воде послове друштва, а акционари не могу да прекину блокаду;
- блокаде акционара у одлучивању тако да не успевају да изаберу чланове управног одбора, па се послови друштва не могу водити у интересу друштва;
- противзаконитог, непоштеног или преварног рада чланова органа друштва према акционарима који подносе захтев за престанак друштва или друге мере у вези са тим;
- расипања и умањивања имовине друштва.

По поднетом захтеву, против акционарског друштва, суд, у парничном поступку,<sup>23</sup> може да покрене поступак престанка друштва ли-

20 ЗОПД, чл. 303 и 304.

21 ЗОПД, чл. 306.

22 ЗОПД, чл. 346.

23 Одлука Вишег трговинског суда Пж. 9464/07 од 11.6.2008.

квидацијом, одмах или након давања рока за отклањање неправилности ако се ради о отклоњивом основу, а неправилности у датом року не буду отклоњене.

Као алтернативу покретању поступка престанка друштва, суд може наложити једну или више мера: разрешење или избор чланова управног или извршног одбора; именоване привременог заступника друштва; ревизију рачуноводствених извештаја и попис имовине; плаћање дивиденде; куповину акција („излазак“) мањинских акционара који су поднели захтев за куповину, од стране друштва и то по вредности коју суд утврди на основу налаза независног процењивача (за разлику од раније наведеног откупа акција несагласних акционара, где се предвиђа тржишна вредност акција, с обзиром на редован рад друштва у том случају, за разлику од овог); најзад, накнаду штете било ком лицу коме је проузрокована.

У свим случајевима предвиђеним као услов за подношење захтева мањинских акционара за престанак друштва или друге наведене мере, ради се о злоупотреби права и таквим негативним последицама по друштво и акционаре због којих се функције друштва и акционара више не могу остваривати, па је крајња санкција (судска, која не зависи од одлуке скупштине акционара, односно већинског акционара) против друштва и његовог већинског акционара – престанак таквог друштва или одговарајућа накнада мањинским акционарима.

## V Контрола „свемоћи“

Правни механизми контроле већинског акционара у пословању акционарског друштва, од стране осталих акционара, било формално или суштински, предвиђени су на више начина, према различитим критеријумима. Не ради се само о праву на „излазак“ незадовољних, несагласних акционара из акционарског друштва и одговарајућој накнади тим акционарима, већ и о праву на захтевање престанка друштва, као другом екстремном решењу. Унутар ових крајности, зависно од величине учешћа мањинских акционара у основном (акцијском) капиталу, њихова могућност ограничавања већинског акционара се повећава, до избора стручног повереника и прегледа финансијских извештаја и пословних књига, као и до онемогућавања доношења одлука у скупштини акционара квалификованом већином гласова.

Такође се не ради само о величини учешћа у основном капиталу и јачини утицаја на доношење одлука, већ и о побијању незаконитих одлука скупштине од стране било ког акционара који се противио таквој одлуци. Најзад, већински акционар је и директно одговоран за штету



прозроковану повредом дужности према акционарском друштву, било самим мањинским акционарима, или само једном од њих, било друштву, преко мањинских акционара.

Не само модалитети, него и интензитет одговорности већинског акционара према мањинским за пословање акционарског друштва је различит, али је увек присутно ограничење да већински није и једини акционар, да он није искључиви власник, него сувласник акционарског друштва (без обзира на величину учешћа у капиталу) и да његове одлуке морају бити у функцији заштите интереса (учешћа у капиталу друштва) и осталих акционара и друштва у целини. Постојање одговорности већинског акционара према мањинским је услов да у акционарском друштву „владавина“ већине не буде и „диктатура“ већине.

**Mag. Vladimir POPOVIĆ**  
As-Financial Center s.c. Belgrade

## THE RESPONSIBILITY OF MAJORITY STOCKHOLDER FOR MANAGING JOINT STOCK COMPANIES

### Summary

*The major stockholder is not the only owner of joint stock company. His decisions, made by his majority of votes, influence the stock company's affairs and they can be negative to the capital part of minority stockholders too.*

*Legal mechanisms of control and responsibility of major stockholder to minors for managing joint stock company are various, and criterions are: influence on making decisions, dependent of participation in legal capital; illegality of decisions of general assembly; responsibility of major stockholder for damage; possibility "to leave" stock company by minority stockholders; possibility to demand the liquidation of joint stock company.*

*The responsibility of majority stockholder to minority shareholders is protection instrument of minority stockholders interests and also joint stock company's interests.*

**Key words:** *majority stockholder, minority stockholder, stock company, responsibility, management.*